

bizə yardımçı olar. Əfsus ki, bunlara az diqqət verir, az maraqla göstəririk. Halbuki, əlimizin altında, həqiqətən, bitib tükənməyən, xalqımızın dühası ilə yaranmış, insanı heyran qoyan musiqi materialı var. Bu xəzinə təkcə hər hansı bir bəstəkarın musiqi dilini təzələmək deyil, bizim musiqi sənətində bütöv bir dövr açmaq qüdrətinə malikdir.

İFAÇILIQ MƏSƏLƏLƏRİ

Musiqi yaradıcılığının müxtəlif sahələrində əmələ gəlmiş çətinliklər barədə danışarkən, ifaçılıq sənətinin, kollektivlərimizin, musiqili teatrların və konsert təşkilatlarının sənətkarlıq səviyyəsi kimi mühüm bir amili yaddan çıxara bilmərik. Bəstəkarlar çətkisizlik şəraitində yaşayıb-yaratmırlar. İfaçılarsız onlar susmağa məhkumdurlar. Çox vaxt müəlliflərin, xüsusən gənclərin yaradıcılıq tərəcəyi-halı və taleyi təzə əsərin kimin əlinə düşəcəyindən, bəstəkarın ümid bağladığı, pənah gətirdiyi kollektivin səviyyəsindən asılı olur.

Bəstəkar Arif Məlikovun müvəffəqiyyətli debütünü buna misal gətirmək olar. Əgər onun baletinə Leninqradın Kirov teatri maraqla göstərilib dost münasibəti bəsləməsəydi, kim bilir, yaradıcılıq taleyi necə olacaqdı. Gözəl balet truppası, əla orkestr, təcrübəli və istedadlı quruluşçu dəstə gənc bəstəkarın əsərinə uğurlu tale bəxş etdi. Əlbəttə, özünə belə yaxşı münasibəti hər partitura oyada bilməz. Şübhəsiz ki, burada bəstəkarın əməyi həlledici rol oynamışdır. Arif Məlikovun baleti indikindən on dəfə yaxşı olub, mədəni səviyyəsi aşağı, laqeyd və ətalətli teatr kollektivinin, xaric və pis səslənən orkestrin əlinə düşsəydi, əsərin aqibəti başqa cür ola bilərdi. Bu misal ilə onu anlatmaq istəyirəm ki, yorğun və işindən məmnun müəllif partituranın son xanəsindən sonra həsrətli «Fine» kəlməsi yazanda bu hələ əsərin əsl doğum anı demək deyil. Ya-

radıcılıq qələbəsinə sevinmək hələ tezdir. Bu andan etibarən müəllif yalnız nigarançılıqla əsəri ətrafında cərəyan edəcək hadisələri izləməyə başlayır. Bundan sonra hər şey özgələ-rindən, onların vicdanından, bacarığından, öz işinə məhəbbətindən və müəllif fikrinə hörmətindən asılıdır. İndi təsəvvür edin ki, yeni əsəriniz bizim opera teatrına, düşüb. Onu deyim ki, bunlar fərziyyədir, çünki hazırda teatra faktiki olaraq heç bir yeni əsər gəlmir, əksinə, nə vaxtsa repertuara düşənlər də arxivə atılır. Nə isə, mətləbə qayıdaq. Müəllif müsbət bir nəticə gözləyə bilirmi? Çox çətin. Mənə belə gəlir ki, teatrda ya özlərini itiriblər, ya da kələfin ucunu. Orada canlı bəstəkarlarla dil tapa bilmir, onun nə istədiyini, ümumiyyətlə, teatra nə üçün gəldiyini bilmirlər. Həm də təəssüf ki, teatrın bədii həyatı klassik repertuarın laxlamış və köhnəlmiş quruluşlu təməlləşlərinin biri-birini əvəz etməsi, inqilaba qədərki muğam operalarının qazanc xatirinə amansız istismar olunması ilə məhdudlaşır. Bir sözlə, siz Azərbaycan bəstəkarlarının son bir neçə onillikdə yaratdıqları «Nərgiz», «Sevil», «Azad», «Bahadır və Sona», «Nizami», «Xosrov və Şirin», «Gülşən» əsərlərini Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının səhnəsində görə bilməzsiniz.

Bəstəkar opera və balet üzərində düşünürsə, ömrünün bir neçə ilini bu işə sərf etməlidir. Teatrda onu nələr gözlədiyini fikirləşəndə isə ya bu xülyadan əl çəkməli, yaxud respublikamızdan kənarda dayaq nöqtəsi axtarmalıdır.

Nə vaxtsa teatrda fəallıq və yaradıcılıq ruhu hökm sürürdü, o vaxt demək olar ki, bütün opera və balet yazan bəstəkarlarımız teatrla əməkdaşlıq şəraitində püxtələşmişdilər. İndi də həmin vəziyyəti bərpa etmək lazımdır. Biz, yaşlı nəslə mənsub olan bəstəkarlar bu teatrda İsmayıl Hidayətza-dənin və sonralar Məhərrəm Haşimovun necə böyük bacarıqla gözəl əməkdaşlıq şəraiti yaratdıqlarını heç vaxt unutmuruq. O

vaxt teatr bizim teatr idi, öz yaradıcı həyatımızdan bir an ayrı düşünmədiyimiz doğma, əziz yer idi. Birdəfəlik dərk etmək lazımdır ki, opera və baletlər plenumlarda, qurultay və müşavirələrdə yaradılır, onlar bəstəkarların sakit iş otaqlarında da yaranır. Yaradıcı fikirlərin həyata keçirildiyi yer teatrdır. Teatrın və bəstəkarların taleyi bir-birinə bağlıdır. Bunu başa düşməyənlər mədəniyyətimizin mənafeyindən və incəsənətimizdən çox uzaqdırlar.

Biz bəstəkarlar Niyazi kimi parlaq bir dirijorun rəhbərlik etdiyi Dövlət Simfonik orkestri ilə də əlaqələrimizi möhkəmləndirmək istərdik. Çox təəssüf ki, bu əlaqələr tədbirlər keçiriləndə – qurultaylar, plenumlar, dekadalar və s. vaxtı qaydaya düşür. Dəfələrlə növbəti tədbirlərdən sonra ara soyumuş, əlaqələr zəifləmiş, hətta müəyyən mənada yadlaşmışıq. Bütün bunlar bəstəkarların günahı üzündən baş verməyib. Azərbaycan bəstəkarlarının musiqisi Azərbaycan simfonik orkestrinin programında tək-cə bayram günlərində deyil, adi günlərdə də səslənməlidir. Axı musiqi bayramları mədəni həyatımızın təqvimində qırmızı hərflərlə qeyd olunan nadir bayramlardır, qalan vaxtlar isə bizim zəhmətlə dolu iş günlərimizdir və orkestrlə dostluq bizə çox vacibdir.

Zənnimcə, mayestro Niyazinin əlinə düşən partituralara tələbkarlıqla yanaşması lazımlı və xeyirlidir. İkinci dərəcəli əsərlərə boş-boşuna vaxt sərf etməyə dəyməz. Lakin bu tələbkarlıq «veto» haqqına çevriləndə işləmək mümkün olmur. Gəlin simfonik orkestrin konsert proqramına daxil olmağa layiq əsərlərə tələbkarlığımızı ikiqit, üçqat artırmaq. Mən yalnız bir şərtlə hər iki əlimi qaldırıb razılıq verirəm ki, bəstəkarlar üçün məqsədəuyğun şərait yaradılsın. Onsuz Azərbaycan simfonik musiqisinin barı az olacaq.

Azərbaycan radiosu və televiziyası kamera orkestrinin kollektivi və onun rəhbəri, gözəl musiqiçi Nazim Rzayevin

ünvanına bir neçə xoş söz demək istəyirəm. Gənc musiqiçilərdən təşkil edilmiş bu orkestr bir neçə ilin içərisində birinci dərəcəli kollektivə çevrilmişdir və biz haqlı olaraq onunla fəxr edirik. Bu orkestrin yaranması ilə musiqimizdə yeni janr-kamera simfoniyası və bu qəbildən bir sıra formalar geniş yayılıb intişar tapmışdır.

MAHNI JANRI

Xalqın həyatında, onun zövqünün inkişafında, daxili aləminin formalaşmasında mahnının böyük rol oynadığını sübut etməyə ehtiyac yoxdur. Bu janr xüsusi diqqət tələb edir. Yaxşı mahnı qədər heç bir musiqi janrı fayda verə bilməz. Əgər mahnı pisdirsə, bayağıdırsa, onun gətirdiyi zərər də başqa janrların zərərindən artıqdır. Bu, musiqi yaradıcılığının çox incə, çətin və məsuliyyətli sahəsidir. Geniş yayılan mahnıların müəlliflərinə çox yüksək ideya və bədii tələbkarlıqla yanaşmaq lazımdır. Gərək bu tələbkarlıq simfoniya və opera müəlliflərinə göstərilən tələbkarlıqdan az olmasın. Bu fikirdə heç bir şişirtmə və hiperbola yoxdur. Bunu respublikamızın bəstəkarlarının, bütün ölkəmizin mahnı yazanlarının və bütün dünyada mahnı janrının inkişaf təcrübəsi də təsdiq edir. Respublikamızda mahnı janrının ustaları çoxdur. Səid Rüstəmovu, Tofiq Quliyevi, Cahangir Cahangirovu, Rauf Hacıyevi, Ağabacı Rzayevanı, Emin Mahmudovu, Polad Bülbüloğlunu və başqalarını bütün ölkəmizdə tanıyırlar. Məntiqi nəticədən belə çıxır ki, məhz bu bəstəkarlar öndə getməli, aparıcı qüvvə rolu oynamalı, məhz onlar respublikamızda mahnı janrının inkişaf yollarını istiqamətləndirməli, bu işə təkən verməlidirlər. Lakin son illər qərribən anlaşılmazlıqlar baş verir. Həvəskarların bitib-tükənməyən məhsulları əsl mahnı sənətkarlarını bir